

Les 3: Het werk in de fabrieken van Regout

Les 3: Het werk in de fabrieken van Regout

De fabrieken in Maastricht

Zoals jullie eerder hebben gelezen was het werk in de fabrieken erg zwaar. Naast het feit dat de arbeiders lichamelijk erg zwaar werden belast, mede door de lange werktijden, zagen ze nauwelijks daglicht. Vooral het werk in de aardewerk- en in de glasfabriek van Petrus Regout was erg zwaar. Gelukkig waren er steeds meer artsen en onderwijzers die vonden dat er iets aan de kinderarbeid in de fabrieken moest worden gedaan. Pas in 1874 nam de Tweede Kamer een wet aan, waarin stond dat kinderen onder 12 jaar niet meer in fabrieken mochten werken.

Het leeghalen van de ovens in de fabrieken

De Ovenmennekes

In 1836 stichtte Petrus Regout een aardewerkfabriek die tot grote bloei zou komen. In deze fabriek werd aardewerk geproduceerd in hete ovens die gebouwd werden van steen. Nadat het porselein gereed was werd de oven gelegeerd en vervolgens weer opnieuw gevuld met te bakken aardewerk. Het kostte ongeveer 30 uur om de ovens te laten afkoelen, en weer ongeveer 60 uur om weer op te warmen.

6518. V. De beide laatste malen is echter de arbeid minder zwaar, niet waar?

A. Ja, maar de eerste maal is raak, dat werk is infaam. Het in- en uitzetten van de cassettes bij de ovens is vreeselijk. Deze zijn wit-gloeïend gestookt, op smelten af; ontdaan van het vuur blijven ze nog lang heet, dan moeten de menschen er in met stevige klompen aan de voeten en zeer dik het hoofd omwonden, anders kunnen zij het er niet uithouden. Naarmate de oven lediger wordt, wordt het er dragelijker in, maar toch zijn de menschen steeds nat bezweet als zij er uitkomen.

6518 bis. V. Die ovens zijn dus groote lichamen?

A. Ja.

6519. Hoe groot wel buitenwerks?

A. Zij zijn rond en hebben eene doorsnede van vijf à zes meter en ook nog wel meer. Iedere oven staat op zich zelf en heeft dikke muren, die omlegd zijne met zware ijzeren banden.

De ovens waren groot en onnoemelijk heet. De arbeiders die de ovens in moesten via het mangat, gingen daar met doeken om hun hoofd en handen gewikkeld in om zich zo te beschermen tegen de intense hitte. De arbeiders kwamen geheel uitgeput weer naar buiten en zakten in elkaar op de grond. Keer op keer werden de arbeiders een zo heet mogelijke oven ingejaagd, en kregen ze alleen water en een paar minuten om bij te komen. Dit duurde ongeveer 12 uur per dag achter elkaar, met slechts een uur pauze.

Op de volgende pagina volgt een verhaaltje over 'Het Ovenmenneke'.

Fragment over de witgloeïend gestookte ovens

5. In de fabriek

Misschien krijgen we nu iets van de stad te zien, denkt Leike. Hij sjokt als laatste achter Pie aan.

Maar Leike vergist zich. Als ze beneden zijn, pakt Pie een kaars en steekt hem aan. Dan trekt hij een deur open.

Vermoeid schuifelen de kinderen een stenen trap af. Ze staan voor een ijzeren hek. Pie haalt een grote sleutel uit zijn broekzak en maakt daarmee het hek open. Hij houdt de kaars omhoog.

Ze zien een gang van gele mergelsteen. Het is er erg donker, de kinderen pakken elkaar bij de hand. Na honderd meter maakt Pie opnieuw een hek open en klimmen ze een trap op. Ze staan in een hok.

„Nu zijn we bijna in de fabriek,” zegt meester Pie. „Ik breng jullie per groep naar je werk. Als je werktijd om is, hoor je een sirene en kom je meteen naar dit hok.”

Groepje na groepje verdwijnen de kinderen. Leike blijft als laatste over.

„Zo,” zegt Pie. „Het zwaarste werk heb ik voor jou bewaard.”

„Ik heb u toch niets gedaan,” zegt Leike.

„Jij hebt die Jean geholpen met vluchten. Dat kost monnik Santol en mij een heleboel geld.”

„Hoezo?” vraagt Leike, want hij begrijpt er niets van.

„Wij hebben geld voor jullie betaald. Dat geld hebben we van de fabriek. Nu moeten wij het geld voor Jean aan de fabriek terugbetalen. Snap je dat?”

Leike haalt zijn schouders op.

„Hoe lang moet ik hier werken?” vraagt hij aan Pie.

„Een heleboel jaren, slungel. En wat voor werk! Jij zult voorlopig geen daglicht meer zien.”

Pie gooit de deur naar de fabriek open. Leike zet een paar stappen en blijft dan staan. Hij kijkt de ogen uit zijn hoofd.

Ik ben in de hel terechtgekomen, denkt hij.

In de verte ziet hij ovens gloeien. Mannen met bijna blote lijven en natte doeken op hun hoofd staan er op klompen voor. Het zweet druipt van hen af. Hij ziet moeders met kleuters oren aan kopjes zetten. Kleuters? denkt Leike. Kleuters die al in een fabriek moeten werken?

Hij kan zijn ogen bijna niet geloven.

„Kom op,” schreeuwt Pie. Hij duwt Leike naar de ovens.

„Sjeng,” roept hij.

Een potige kerel komt naar hen toe. Leike ziet dat hij vodden om zijn handen heeft gebonden. Sjeng glimt van het zweet.

„Deze slungel komt bij jou werken en jij leert hem wat hij moet doen. Als er iets aan de hand is, roep je mij maar,” zegt Pie met een gemene grijns. Hij draait zich om en verdwijnt.

Sjeng spuugt op de grond.
 „Hufter,” hoort Leike hem zachtjes zeggen.
 Sjeng kijkt naar Leike.
 „Hoe heet je, jong?” vraagt hij bars.
 „Leike.”
 „Leike? Zo’n lange slungel heet Leike? Laat me niet lachen. Ik noem je gewoon Lei.”
 Leike haalt zijn schouders op. Hij vindt het prima.
 „Hoe oud ben je?”
 „Tie... eh, twaalf,” zegt Leike snel.
 „Hmm,” gromt Sjeng. „Zit je in het tehuis?”
 Leike knikt.
 „Stakker,” zegt Sjeng. „Pas aangekomen?”
 „Ja,” zegt Leike.
 „Dorst en honger?”
 Leike knikt opnieuw. Hij vindt Sjeng eigenlijk wel aardig.
 Sjeng kijkt om zich heen.
 „Blijf hier even staan,” zegt hij en verdwijnt achter de ovens.

Leike kijkt in de geopende oven, die nog fel gloeit. Hij voelt de hitte, hoewel de oven niet meer brandt. Er lopen mannen in en uit. Ze hebben allemaal vodden om hun handen en hoofden. Ze halen schalen, borden, koppen en schotels uit de oven.
 Zou hij hier ook in moeten? Hij rilt bij de gedachte.
 En hoe lang per dag? Net zolang als de volwassenaan?

Sjeng komt terug en geeft Leike een kom water.
 „En dit is voor straks. Stop het maar weg.”
 Leike krijgt een homp oud brood.
 „Kom, aan de slag,” zegt Sjeng.

De Glasblazers in staking

Ook in de glasblazerij kwamen ovens voor. In deze ovens werd glas gesmolten totdat het vloeibaar was. De kleine gamin (leerjongen) viste met een stok een bel glas uit de oven, en gaf deze vervolgens door aan de blazer die er een glas van blies. De smelters, de mensen die de ingrediënten in de ovens moesten doen dat bij smelten vloeibaar glas werd, moesten zeven dagen per week werken en hadden maar 4 dagen per jaar vrij. De stokers van de glasovens werkte ook zeven dagen per week maar hadden nóóit vrij.

8230. V. Verleden jaar is er onder de glasblazers een soort van oproer geweest. Wat was daarvan de oorzaak?

4. Het werkloon van de jongens wordt gedeeltelijk door de fabriek, gedeeltelijk door de drie voornaamste werklieden van de fabriek betaald. Door de verschrikkelijke concurrentie, ook van de *Ceramique*, is de fabriek genoodzaakt geweest het bedrag dat door de fabriek werd bijgepast, te verminderen. Het loon van den werkmán regelt zich ook naar vraag en aanbod. Eerst ontvingen die jongens een loon van 8 tot 16 frcs. Toen er meer behoefte kwam aan jongens, heeft men hun loon moeten verhoogen en werd het gebracht van 10 op 25 francs; de firma betaalde het supplement; maar toen er weder jongens in overvloed te bekomen waren hebben wij het loon tot den primitieven prijs teruggebracht. Hierin zagen zij eene vermindering van loon en werden ontevreden. Ik heb hun gezegd: wilt gij niet werken, gaat dan maar wandelen. Ik heb twee ovens laten uitdooven, en na 14 dagen kwamen zij met hangende pootjes vragen om terug te mogen komen. Toen hebben wij hen voor ons plezier eene maand laten wandelen, en hen daarna weder aangenomen.

Fragment over de loonsverlaging in de fabrieken van Regout

Glasblazers in de fabrieken van Regout

In 1886 daalde het aantal werknemers van de fabrieken van Regout met honderden. Een verlaging van het stukloon was de aanleiding voor de grote staking in Maastricht. J. van Drongelen, bestuurslid van de *glasblazersvereniging* 'Verbroedering', eiste een gesprek met Pierre Regout, maar die wilde op zondag geen afvaardiging van de glasblazers ontvangen. De arbeiders moesten maandag maar terugkomen. Regout hoopte dat de werklui dan wel weer aan het werk zouden gaan en dat zo de stakingsdreiging vanzelf zou wijken. Toen bleek dat Pierre Regout geen toegevingen wilde doen, legden diezelfde morgen ongeveer tweehonderd vaklui hun werk neer. Vervolgens trokken de arbeiders naar het huis van meester Regout aan de Brusselsestraat, en gooiden daar de ruiten in.

— Van de 54 glasblazers, die in de fabriek der firma P. Regout het werk hebben gestaakt, heeft een twintigtal zich weder aangemeld. Aan hen kan eerst na eenigen tijd weder werk worden gegeven, daar een der glasovens, ten gevolge der werkstaking, onbruikbaar is geworden. De overige werkstakers hebben meerendeels elders werk gezocht.

Een artikel uit de krant van 1886 over de staking der arbeiders in de glasfabriek van Regout

De Penitentenpoort: Het uitgaan der fabriek

Het werk in de glasfabriek als glasblazer

Het werk in de glasfabriek door de carreur

Weetjes

Veel arbeiders uit de aardewerkfabriek van Regout stierven al jong. De meeste stierven al voordat de leeftijd van 35 jaar was bereikt.

Het gemiddelde loon van de arbeiders was zo'n gulden per dag.

Een normale koffiepote van Regout Aardewerk kostte al gauw 55 cent.

In 1777 woonden er 15.000 mensen in Maastricht en waren er 2719 huizen. Gemiddeld woonden er 5,5 bewoners per huis.

100 jaar later in 1879, was het inwonersaantal verdubbeld, maar het aantal huizen gedaald. Daardoor woonden er toen gemiddeld 11,4 mensen in één huis.

Een lied voor Pierre Regout, dat tijdens de staking door zijn arbeiders gezongen werd!

Adieu menier Pierre

Veer goon uuch noe verlaote
veur vief-en-daarteg sent
goon veer nao de soldaote
hoera viva
veer goon nao Charleroi.

Adieu menier Pierre
veer laoten us neet loompe
die vief-en-daarteg sent
versliete veer aon us kloompe
plezeer, plezeer
veer goon nao Sint Lambeer.

Begrijpend lezen opdrachten

A. Wanneer stichtte Petrus Regout zijn aardewerkfabriek?

B. Hoelang duurde het om de ovens te verhitten en om ze weer te laten afkoelen?

C. Hoe beschermden de arbeiders zich tegen de hitte?

D. Hoeveel uur werkten de arbeiders per dag?

E. Lees het stukje tekst uit 'Het Ovenmenneke'. Waar brengt meester Pie de kinderen naar toe?

F. Waar moet Leike werken, en wat vindt hij ervan?

G. Wat was de taak van de kleine gamin in de Glasfabriek?

H. Wat was zo gevaarlijk aan deze taak?

I. Wat was de reden van de staking van de arbeiders?

